Høringsinnspill fra Vitensenterforeningen

Statsbudsjettet 2027 – Kunnskapsdepartementet, kap. 226 post 71

Til Stortingets utdannings- og forskningskomité

Regjeringen varsler et realfags- og teknologiløft. Samtidig foreslår den å holde bevilgningen til landets 13 regionale vitensentre på nøyaktig samme nominelle nivå som året før.

Det henger dårlig sammen.

Vitensentrene er allerede en landsdekkende infrastruktur for praktisk og utforskende realfagslæring. En samlet utdannings- og forskningskomité har tidligere omtalt vitensentrene som et «godt etablert, kostnadseffektivt og landsdekkende virkemiddel» som bør styrkes for å gi flere elever og lærere tilgang til fremtidsrettede læringstilbud i sine lokalmiljøer.

Kunnskapsdepartementets egen budsjettproposisjon dokumenterer samtidig resultatene: I 2025 leverte de 13 regionale vitensentrene undervisning til om lag 377 000 elever og lærere, 11 000 flere enn året før, og hadde rundt 1,35 millioner besøkende. Departementet viser til at tilbudene holder høy kvalitet og er et verdifullt supplement til realfagsundervisningen i skolen. Målet for bevilgningen er fortsatt «å auke interessa for teknologi og realfag».

Da er det vanskelig å forstå at regjeringen foreslår å videreføre bevilgningen nominelt uendret på 124,3 millioner kroner.

Det er ikke en videreføring i praksis. Når lønninger, varer, tjenester og øvrige driftskostnader øker, betyr manglende prisjustering at vitensentrene får mindre realverdi for pengene enn året før. Konsekvensen er at en sektor regjeringen selv ønsker mer aktivitet fra, får mindre økonomisk handlingsrom til å levere den.

Dette skjer samtidig som regjeringen sier at Norge trenger et realfags- og teknologiløft.

Det er et paradoks. Norge kan ikke vedta seg til flere teknologer, ingeniører og realister i universitets- og høyskolesektoren alene. Interessen og kompetansen må bygges lenge

før ungdommene velger utdanning. Den bygges i klasserommene, gjennom lærere med gode verktøy og kompetanse, og gjennom arenaer der barn og unge får utforske, skape, feile, prøve igjen og oppleve at realfag faktisk angår dem.

Det er nettopp denne infrastrukturen de regionale vitensentrene utgjør.

Regjeringen foreslår samtidig en reell styrking av universiteter og høyskoler og målrettede satsinger på blant annet kvanteteknologi, livsvitenskap, romteknologi og kunstig intelligens. Det er viktige investeringer. Men dersom Norge skal ha menneskene som skal forske på, utvikle og bruke denne teknologien om ti og tjue år, må vi investere i rekrutteringsgrunnlaget nå.

Et realfags- og teknologiløft må starte før høyere utdanning.

Talentsenter i realfag må bli et nasjonalt tilbud

Det samme misforholdet ser vi i finansieringen av Talentsenter i realfag.

Kunnskapsdepartementet og utdannings- og forskningskomiteen har anerkjent Talentsenter i realfag som en del av vitensentrenes samfunnsoppdrag. Ordningen skal både styrke lærernes kompetanse til å tilpasse undervisningen for elever med stort læringspotensial og gi elevene faglige utfordringer, mestring og mulighet til fordypning.

Likevel er det fortsatt bare seks regionale vitensentre som mottar ordinær finansiering til fullverdige Talentsentre. De øvrige vitensentrene får kun begrensede midler, selv om alle de 13 regionale vitensentrene de siste årene har bygget kompetansen som er nødvendig for å skalere tilbudet.

Resultatet er at hvor i landet en elev bor, fortsatt er avgjørende for hvilken tilgang eleven og skolen har til denne kompetansen.Det bør ikke være ambisjonen for en nasjonal ordning.

Vitensentrene heier på den offentlige fellesskolen. Nettopp derfor er Talentsentrene viktige. Målet er ikke å bygge et parallelt skolesystem, men å styrke skolens evne til å

møte elever som lærer raskere, trenger større faglige utfordringer eller har behov for mer fordypning enn de får i den ordinære undervisningen.

Talentsentrene gjør dette på to måter: Elevene får arbeide med krevende realfaglige problemstillinger sammen med andre med tilsvarende interesser, samtidig som lærerne får kompetanse og undervisningsopplegg de kan ta med tilbake til klasserommet.

Kompetansen er bygget. Strukturen finnes. Nå mangler finansieringen som gjør tilbudet nasjonalt.

Vitensenterforeningens forslag

Vitensenterforeningen ber Stortingets utdannings- og forskningskomité om å styrke kap. 226 post 71 med totalt 24,35 millioner kroner i statsbudsjettet for 2027.

1. Indeksreguler det ordinære driftstilskuddet til de regionale vitensentrene med minst 3.5%, 4,35 millioner kroner.

Det bør være et minimum at bevilgningen til vitensentrene ikke svekkes i realverdi i et budsjett der regjeringen samtidig varsler et realfags- og teknologiløft. Uten en styrking vil økte kostnader måtte tas innenfor samme nominelle ramme. Det betyr i praksis mindre kapasitet til skolebesøk, lærerkurs, utvikling av undervisningstilbud og oppsøkende virksomhet, nettopp aktivitetene som gjør vitensentrene til et landsdekkende realfagsvirkemiddel.

Vitensentrene har allerede infrastrukturen, kompetansen og samarbeidet med skoler, universiteter, høyskoler og næringsliv. Spørsmålet er om denne kapasiteten skal styrkes eller gradvis svekkes.

2. Øk bevilgningen med ytterligere 20 millioner kroner for å gjøre Talentsenter i realfag til et likeverdig nasjonalt tilbud.

En styrking på 20 millioner kroner vil gi grunnlag for å etablere fullverdige Talentsentertilbud ved de regionale vitensentrene som i dag står uten ordinær

finansiering, samtidig som ordningen kan videreutvikles gjennom felles kvalitetsarbeid, lærerkurs og elevsamlinger.

Alle de 13 regionale vitensentrene har nå arbeidet systematisk med å bygge nødvendig kompetanse. Det som mangler, er ikke vilje, fagmiljø eller struktur. Det som mangler, er finansiering.

Elevers tilgang til et Talentsenter skal ikke avgjøres av postnummer.

Et realfagsløft må finansieres der interessen skapes

Vitensenterforeningen ber samlet om en økning på 24,35 millioner kroner under kap. 226 post 71, fra 124,3 til 148,3 millioner kroner.

Det er en begrenset investering sett opp mot ambisjonene regjeringen selv har satt for realfag, teknologi og fremtidig kompetanse, og mot rekkevidden til en allerede etablert nasjonal infrastruktur med 1,35 millioner besøkende og undervisning til 377 000 elever og lærere årlig.

Norge trenger flere som velger realfaglige og teknologiske utdanninger. Vi trenger lærere som har kompetanse og verktøy til å skape god realfagsundervisning. Og vi trenger en skole som klarer å utfordre både elever som strever og elever som ligger langt foran. Da må politikken henge sammen fra grunnskole til høyere utdanning.

Det er vanskelig å kalle det et realfags- og teknologiløft dersom et av de få landsdekkende virkemidlene som allerede når barn, unge og lærere i hele Norge, ikke engang får opprettholdt realverdien av bevilgningen sin.

Stortinget bør rette opp dette i statsbudsjettet for 2027.